

ДІЛО

виходить щоденно передполуднем

РЕДАКЦІЯ
І АДМІНІСТРАЦІЯ
Львів, Ринок ч. 10, II пош.
Конте ноте. шваб. 143.322.
Адреса для телеграм:
«Діло», Львів.
Гол. Редактор приймає від
11—12 год. передполуднем
Рукописи не звертаються.

ПЕРЕДПЛАТА:
Місячно: в край 450 зол.
За границею:
В Америці і донар, Франції,
Голландії, Бельгії 20 фр. фр.,
Італії 7.50 ал., Німеччині 7.50 ал.,
Швейцарії 5 ш. фр., Чехо-
словаччині 30 ч. к., Румунії 150
лей, Болгарії 7.50 ал., Австрії
7.50 ал. — Зміна адреси і зол.

В СПРАВИ ОГОЛОШЕНЬ
ЗВЕРТАТИСЯ ДО АДМІН.
СТРАЦІ

ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА
20 сот.

Через „цвинтарища“ до ціли.

Львів, 2. серпня 1927.

Чоловий публіцист табору санації В. Стіпчинський написав у „Глосі Правди“ обширну статтю про „цвинтарище творчої сили“ у Польщі. Велике „цвинтарище“ творчих сил у Польщі спричинили, на його думку, диктатура бюрократії та політичних партій, що панували в Польщі неподільно до пам'ятних днів травневого перевороту у Варшаві.

По перевороті з того „цвинтарища“ почали піти на ново родитися і відживати, на думку Стіпчинського, творчі сили польського народу. Нові керівники польського державного життя почали нищити нібито „партійництво“. На ділі ж почали вони боротьбу зі своїми політичними противниками, почали працювати над їх компромітацією та ослабленням, але одночасно приступили до творення нових уже своїх і собі відданих політичних груп, які мали їх підтримати в державній політиці і в боротьбі з політичними противниками.

Чи насправду викресали „санатори“ з „цвинтарища“ творчої сили щось нового творчого і здорового? Приходиться ствердити, що ні. Коли що створили так хіба те, що побільшили фальшу істину яких уже політичних польських партій свіжими новотворами. Самозрозуміло, що це не було їх завданням. А хід подій та бистропливучі хвилі життя доказали, що й не могло ним бути. Бо коли партійне розпорощення та партійно-конкурентні бої спричинили „цвинтарище“ творчих сил перед травневим переворотом, то по ньому нові партії мусіли те „цвинтарище“ лише збільшити.

Треба було виходу, треба було ради на ту страшу „свелюцію“, що через партійне засліплення вела всю Польщу до влучно підміченого Стронським виявлення польської політичної думки, до здеревіння духа. Треба було насправду придумати нові засоби, щоби з „цвинтарища“ звикати живого духа, живе діло і живу творчу силу. Не вдіяв того табор „санації“. Та бралися за те й інші. Брався за те Дмовський творенням „Обозу Велькей Польскі“, але й він до нічого не дійшов.

Сильний нині апаратом влади і фізичної спроможности на вияв своєї сили табор „санації“ спромігся лише на деякі тактичні вчинки, які малиб підготувати ґрунт для чогось нового, але річ в тім, що як з дотеперішніх заходів виходить, нічого нового ні путнього з того не вийде. Він узявся за дуже дешевий засіб розкладу своїх організованих ворогів ізнутри. Зіграного табору народолюбної демократії йому розложити не вдалося. Вдалося до деякої міри приєднати для себе частину польських правих консервативних чинників і тих патріотів, що робили себе кандидатами на „санації“ бюрократів. Ці останні й створили відомий „Звйонзек направи Ржечипосполітей“, який ні ідеєю, ні програмою, ні нагромадженням інтелектом не представляє фактично ні тільки нічого оновлюючого, але й ніякої сили. На ньому будувати і реалізувати невідомі, а то й таємничі плани нинішніх керівників державного корабля дуже важко.

І тому то мабуть „санатори“ звернули пильну увагу на т. зв. хлопський політичний фронт, тоб-то на „хлопські“ політичні партії, щоби з них щось для себе викресати. Найвпливовішими між ними і найпопулярнішими є без сумніву „Піаст“, „Визволене“ і наймолодше з них „Стронництво Хлопске“. Це ті польські селянські партії, які найбільше духово та ідейно стояли до теперішніх „санаторів“, якби не деякі з їх провідників. Найбезпечнішим був і є Вітос. На нього звернули заінтересовані найбільше уваги. Почалася плянова та інтензивна робота над тим, щоби „Піаста“ ослабити з нутра, щоби його розбити, а вже на його „цвинтарищі“ створити щось нове і до того таке, що на ньому можнаб було опертися, щось таке, що потягнулоб і при найближчих соймових виборах менше політично вироблені маси за „санаторами“.

„Стверджується категорично — рішила в одній зі своїх резолюцій Начальна Рада „Звйонзку Направи Ржечипосполітей“ — що дотеперішнє розбиття політичного життя в селі не оправдане суттєвими оглядами і не зрозуміле для широких мас населення, а тому то переведення виборів до нових парламентарних установ при теперішніх партійно-політичних відносинах булоб у дальшому ході чинником дезорієнтації села і не дозволило би на використання людськими масами належного їм впливу на хід державних справ у побажаному для держави напрямі“.

Ось звідси то і пішла акція заводити „цвинтарища“ в „Піасті“, звідси то пішло те, що частина познанської та поморської піастівської організації зірвала з Вітосом і заявила свій акцес до табору санації.

звідси то накінеш пішло й те, що „аполітичний“ „Звйонзек Польських Організацій і Кулек Рольничих“ заініціював вступні переговори „Піаста“, „Визволене“ і „Стронництво Хлопского“ в справі створення одного політичного фронту, а в ще кращому випадку злуки усіх названих партій в одну.

Отже „санатори“ заініціювали без сумніву великої ваги річ. Чи вона увінчається якимнебудь успіхом важко передбачити. Та один наслідок тих заходів уже видний. Це „цвинтарища“ у тих партіях! Очевидно, що коли теперішні партійні лідери на злуку не підуть, тоді заінтересовані чинники будуть творити ще один новотвір у роді відомого, але хлопського „Звйонзку Направи Ржечипосполітей“. Таким чином польське „цвинтарище“ у політичному розумінні замість зменшитися, побільшилось би у порівнянні з тим, що було перед травневим переворотом. Та це для нас не важке.

Для нас важніше те, що ті „консолідаційні“ змагання хлопських партій, аранжовані „санаторами“, найдуть сильний відгомін і на наших землях. А до „консолідації“ будуть „санатори“ використовувати також усіляких наших слабодухів, ну і відданих собі беззастережно хлібоїдів. Тому нам пора вже тепер призадуматись над нашою власною консолідацією, особливою над консолідацією наших національних сил села, щоби в своєму часі можна було гідно протиставитися усяким зазіханям польських т. зв. хлопських партій на голоси нашого селянства та знищити раз на все всяку продажну хлібоїдщину.

Пасивний торговельний білянс.

Значіння торговельного білянсу у Польщі. — Жмінка чисел. — Причини дефіциту і способи протидіяння: голоси Вл. Грабського, Г. Тененбаума, Б. Ржепеського, Ф. Цвайга. — Голос проти митних барер. — Офіційний оптимізм: пресова конференція у м-ра торгу. — Асекурація валюти: стабілізаційна позичка.

(Від нашого кореспондента.)

II.

Варшава, 29. липня 1927.

Г. Тененбаум („Пшегл. Господ.“ ч. 11, вст. стаття „Огляд ситуації“) уважав факт дефіциту у торгівлі за акордомом в останніх кількох місяцях явищем — природним, яке можна було передбачити. Надлишки з активного білянсу попередніх місяців пішли частинно на покриття старих зобов'язань із часів кризи, частинно на доповнення резерв Банку Польського, а решта на підсилення внутрішнього господарського життя. Отож очинлення цього останнього мусить у висліді потягти за собою більший імпорт краму за кордону. Запізно виявлена недовстача збіжжя безумовно вплинула на прискіпшення відомого сальдо, але факт, що це відміне сальдо мало відбілося на запасах дебіт Банку Польського свідчить про те, що частину збіжжя привезено на кредит а частину покрито з укритих у народньому господарстві резерв валют і дебіт. Всеж, автор рекомендує Банкові Польському й на далі дотримувати обережну політику. Призадумуючись над можливостями заробітку на торгівлі Г. Т. вказує м. і. на багатовинну, яку Польща закупила по дуже низьких цінах та яка проте в

зв'язку зі стихійними катастрофами в Америці, піде наневище вгору. Навислідок, автор угадує на потребу прийти до висновку, який сам накидається, а саме: про потребу негайної вальоризації мит.

До того ж висновку доходить у довгий, пребагатий статистичним матеріалом стаття п. н. „Характеристика торговельного білянсу“ Борис Ржепеський („Пшегл. Господ.“ ч. 11, ст. 437—442), з тією різницею, що його висновки схилиються радше до песимізму чим до віри в коренний дальній уклад торговельної ситуації. Він заявляє просто, що „передбачування на будуче далеко не є корисні для польського торговельного білянсу. Будучий урожай заповідається цілком невтішно, експорт збіжжя буде либонь мінімальний. Треба агорі амагати до злагіднення евент. апровізаційного дефіциту.“ — Далше автор вказує на небезпеку зросту рільничих цін і впливу цього явища на дальший зріст імпорту. Тому вважає певною потребою припорочити митну охорону до нових обставин, ішоводуючись за те рішуче проти дотеперішньої системи регламентації краму як часом в боротьбі за

активізацію торговельного білянсу. Поза управильним проблемою митної охорони автор не бачить ніякого іншого корисного способу, на вплину би на оздоровлення ім порту.

Актуальній справі митної охорони присвчує окрему пазначайну цікаву статтю д-р Ферд. Цвайг („Пшегл. і Гандель“ з 23. п. м. „Вальоризація мит“; Ф. Ц. — один із найчільніших сучасних польських економістів, автор праці нагородженої І. нагородою на конкурсі „Банку Госп. Кравого“). На початку своїх висновків про митну охорону в Польщі Ф. Ц. заперечує уповні, наче би тільки що покінчена Економ. конференція у Женеві, яка виступила проти високих охоронних мит, мала в цім напрямку якийнебудь практичний успіх. Навпаки. Учасники конференції у дусі ще більше зміцнилися у переконанні, що високі мита є добрим інтересом з погляду народного (державного) господарства, а поза тим тільки з погляду господарства світового, як цілості. З такої тези слідував висновок, що осередком господарської політики держави повинне бути змагання обнижати мита своєї сусіда а підвищити власні! І автор докладає прикладами вже з післяконференційної митної політики Франції, Австрії та Німеччини, що всьма вде не до скасування митних кордонів а до їх зміцнення. Тут укажує й на Польщу, де промислові коза живо пропалують підвижку привозних мит під гаслом їх вальоризації. А проте Ф. Цвайг рішуче проти вальоризації мит, якщо поруч з нею мала би остати а надалі нинішня регламентаційна система. „Вальоризація мит із збереженням дотеперішньої регламентації імпорту була би цілковитим знищенням нашої закордонної торгівлі.“ Статистичними даними й аргументами подібними до аргументів Б. Ржепеського, докладає безвартість ба шкідливість регламентаційної системи. Поручає поступово ліквідувати ті обмеження для імпорту, які не досягнули цілі. „Тому однак, що скасування регламентації імпорту дало би без сумніву деяке збільшення імпорту, на яке ми в нинішній час не можемо дозволити собі, то мабуть таки правильним буде перевести частинну підвижку мит, себто частинно авальоризувати їх у подіюнок тарифових відділів, аби скомпенсувати наслідки ліквідації контингентної політики.“ Отже вальоризація мит могла би прийти одно як вальоризація частинна і виключно при одночасному скасуванні регламентації імпорту.

Ще інший погляд на справу митної охорони в зв'язку з гіршим зростом імпорту за кордону, нахилимо у „Варшавяні“, у статті п. н. „Преторговельний білянс“ (з 21. п. м.) яка безумовно відбиває настрої польських велико-політичних коз. Передусім автор негує покращений характер торгів. дефіциту спеціально трьох останніх місяців, цілком — на трьох останніх місяців перетворено погляд — опрацьовано нілком. Далше боронить систему пазального експорту збіжжя в осеня, пазального експорту цієї треба і дарма, що в наслідку цього зростає пазальний експорт збіжжя до багатовинної збіжжя із закордону до багатовинної цін. Це, мовляв, не є „літальна“ система, але по суті це пазальна система, як затагування короткотермінових чинних щоденних очам.

чок. Щодо фатального (абсолютного) просту імпорту, то протидіяти йому безпечним способом можна або підняти митних розпорядків, які палатували би імпорту, або збільшенням видатності праці при вартостях продукції і збільшенням експорту. Автор аналізу обидва методи, ітні „про“ і „контра“, при чому наводять багато бізнес аргументів „проти“ ітнічних митних кордонів, ніж „за“ ними. Головні ті негативні аргументи не: 1) призначення видної продукції до орендарських умови і відзначення її від конкуренції і закордоном; 2) погані соціальні наслідки малої країної продукції, аселеної до норм самостарчальності; 3) репресалії держав, болюче зачеплених непереланими, хоча би частинними митними кордонами, а в наслідку ізоляція торговельна, що легко довести може до ізоляції політичної. З цього боку відомого методу як *найліберальнішої* торговельної політики, при одпочасній збільшеній енергії праці. Не забувати вартості, а розбудувати їх, не лікаючи марева імпорту. „Гроші (scil. на розбудову) на світі є і їх можна дістати. Можуть отримати капітал поодинокі громади і підприємства, коли докажуть, що вміють працювати. На жаль вони воліють, щоб про гроші для них турбувалась держава, бо власна держава є дуже вигідним віршителем“. „Кредит означає допіра, а допіра може повстати тільки на фундаментах тривалих, які створює пенія і сильна господарська думка“. На ці реценції автор вриває, не подаючи конкретних проєктів збільшення „видатності праці“ і „доказання, що вміється працювати“. Не трудно догадатися, що поруч із порадами шукання нових ринків збуту на зовні, а внутрі — збільшення продукції шляхом її раціоналізації та розбудови (на що чейже потрібні великі капітали зовні, а не шойно після добуття неіснуючого нині за кордоном до польського промислу довіри, виринуть тут старі реакційні заміди проти соціальних прав робітників. — за обниженням платні і збільшенням години праці!...

— Ми навмисне навели вгорі кілька голосів на цю саму тему, кожний дуже поважний та хороний — ітний, на донна великої *розбіжності* поглядів на ту саму гостро актуальну проблему. Який-же погляд самосто уряду? Довідалися ми про нього на пресовій конференції, скликаній 27. д. м. у міністерстві промислу і торговлі. Міністер ітн. Квятковський виступив з троххвилинним рефератом. Очевидно, що в запланованій масі слів і чисел зафіксувати можна лише враження і з трудом

осхоплені головні думки. Отже враження таке, що міністер (чи пак цілий уряд) надзвичайний оптиміст. Дефіцит торгов. бізнесу повсюду „господарської революції“, яку переходить Польща, відбудовуючи у прискореному темпі свої господарстві, покращуючи і збільшуючи свою продукцію. Тому кожний має, що бс по імпорту, бс теж відбудовуючи себе промисла і різництво. Щодо фатальних позицій збіжності, міністер заповідав зміну торгов. політики, в першій мірі створенням збіжних резерв. Кажучи про методи відзначення надмірного імпорту, міністер Квятковський ділить весь імпорту на 3 категорії (а не, як Віл. Грабський на 2), а то: крім необхідний, бажаний і зайвий. Перші дві категорії творять 93 відсотки всього імпорту, решта лише 7 відс., але й на крім з отих 7-ми відсотків імпорту (люксусові предмети, як шовки, люксусові овочі, вина і. т.д.), не можна накладати пут, бо заінтересовані держави грозять рестрикціями супроти експорту з Польщі. Конкретно міністер заповів *збереження* *надолі регламентаційної системи* і затримання *контингенту* на поодинокі товари, а тим, що в міру зросту польського експорту, регламентаційні пута будуть відзначати. З уваги на жива заборона імпорту збіжності сама по собі зайва. Міністер ставиться з великою *незмітністю* до проєктів вальоризації митної тарифи. Зате уряд працює над устаткуванням основ під цілком нову, кращу, митну тарифу.

Нічого казати, що прилюдна дискусія над рефератом п. Квятковського буде безумовно дуже жива і не обійдеться без призначень як і гострої критики, але вона ще вперсі. Покищо, на цьому місці, у зв'язку з авторизованою темою треба віддати про свого рода асекурацію, забезпечу валюту, яку уряд переводить саме у страху перед далішими можливостями дальшого плевального торговельного бізнесу (на вступі цих наших уваг указано на пайтисний аспект цих двох царів господ. життя у Польщі.) Такою забезпечкою є саме недавно підписана американська позичка у висоті 16-ти мільонів доларів. Ціль цієї позички — екстренно стабілізація валют. Позичкова сума залишається у закордонних банках як гарантія тривалості золотого, на той випадок, коли пивний торговельний (у Польщі то-жоний з платинитим) бізнес надшарпає резерви Банку Польського. Таким робом польський промисел, ані державні ні комунальні підприємства, з цієї позички не побачать ані сотника. Тому теж питання інвестиційної (т. зв. „великої“) позички стоїть усе ще руба. — а як бачимо хоч би з короткого й нальзвичайно поверхового повшого нарису, без приливу чужинцевських капіталів петля на всьому господарському житті Польщі затискається щораз тісніше і щораз небезпечніше, і то з різних боків. Але це вже окрема сама для себе величезна тема і запускатись у неї на цьому місці — довело би нас задалеко.

І. Кедрин.

3 побуту на Радянській Україні.

ХП.

З останніх днів побуту в Харкові. — Будівельний рух.

Конференція кінчиться. Просять нас в гостину Мих. Вас. Левицький, колишній радянський посол у Відні і акад. Дмитро Багалій, що не раз і не двічі заходив на пленум конференції та прислухувався нарадам. В дуже скромній приміщенні Мих. Вас. Левицького вітає нас його дружина, галичанка, з дому Кравцівна, обильною перекускою. Говоримо про Буковину. Д-р Сімоніч, що по десяти літах від часів війни заглянув до Чернівців і був наражений на брутальність тамонної влади, оповідає про Буковину в минулім та сучасності, а в його голосі дрожить велике зворушення. Те, що прибіло на Буковину, на полі національного і культурного розвитку, завдяки успішній, величній праці Степана Смоль-Стоцького,

Мик. Василька, Пігуляка, Маковей, Поповича, та цілого ряду інших діячів, сьогодні в руїні.

Понищено гімназії та школи. На місці української, викладової мови введено румунську. Селяни перестали посилати своїх дітей до гімназії, бо нашо має учинитися дитина „циганської мови“. Так фізлософус тамонній мужик, та силою цієї свідомості, яку зловив перед десятком літ не дає себе винародовити.

Серед розмови в домі Мих. Вас. Левицького обіляв д-р Сімоніч говорити про Буковину в Києві. Його доповідь в комісії Західної України під проводом акад. Грушевського відбулася в дієвості для 15. червня при великій скількості слухачів і серед нечуваного зацікавлення. Я був тоді в Галичині, однак свідок

Знамениту чено-ладу відзначу
сметаннову
поручає
Фабрика А. ПАСЕЦКІ, С. А. Краків
При змилуванні згадати на нашу уряду 361 фірму.

доповіді д-р Свенцішкий оповідає, що д-р Сімоніч виступив і у такій зворушенні, болю, мало-що не очорів слів, що слухачам відзначилися в пам'яті утіті і повеніра за пресних часів, притягом саме цілого XIX. віку. Прелегента питали і дакували йому за доповідь оваліаю.

Культурну країну віддали повені поромоні на поталу циганським нації. І про те, всі хриайні, повені тамити!

В домі акад. Багалія обілямо Гостинний господар і його замужна донька дбають про акад. Крамсьяго, мене, д-ра Свенцішкого і Мик. Левченка, як про своїх рідних. Сидимо в салку біля хати шановного академіка та гуторимо на приюписні і паукові теми. Акад. Багалія радіє, що серед революційних переживань не атрагтівався його роковня бібліотека, дієсна скарбниця історії і літератури. Не зважаючи на те, що акад. Багалія почав сімдесяті рік життя, з його лица і думок бс молодість. В його честь введе в 1927 році ряд збірників. Побажати, щоб Юнілит працював на довгі літа у кріпшому здоров'ї!

Працюємось в Юнілатом, бс сьогодні (3-го VI.) останнє засідання конференції.

Не можу поминути обставини, на польський конзулі в Харкові. Константин Заремба-Скишинський запросив мене до себе на сідання в дні 2. травня. Це молодий 36-літній мущина, родом з України. Говорить гарно українською мовою. Минулого року, на святі революції, промовив він в імені польської держави українською мовою. Цей факт викликав у радянських колах гарні враження, а польський уряд подікував своїм конзулем за високо-тактовний виступ.

В гарнім будинку консуляту при вул. Раковського, серед значного комфорту в обстанові, засіли ми з трійку в консулем та його секретарем, п. Лефлером, познатником з смачних перекусок, в які багати українська аемля і море. Головним предметом розмови польська література. Від мене допитується консуль, що в Одесі приготувалася фільма з повісті Жеромського: „Przedwiośnie“. Політичні питання нимпильаемо. Розмова йде живо і в астямняє, що перебув в гостині поверх двох годін.

В часі, коли ми відбували працю

Д-р Анатій Ластовецький.

Хвиляста теорія світла.

(Довіщення.)

На цій місці згадаю, в який спосіб теорія світляних квантів Планка-Айнштайна та „модерна“ атомістична теорія (Нільс Бор, Копенгага, 1913) пояснюють емісію і абсорпцію світла: Електрони (елементарні кванти електричності) кружляють довкола ядра атому не по довільних, а лише по точно, теорією квантів визначених, покантованих, дорогах. Як довго електрони порушаються по цих дорогах, так довго вони не висилають світла. Це відбувається лише тоді, коли електрони перескакують з одної покантованої дороги на другу. Енергія, що при цій скошї стає свободною, йде у простір, як проміньована. Ця енергія визначена законами квантів і експериментально обчислена. Абсорпція відбувається наслідком перескакування в проти-лежний напрям. Пояснення цих складних процесів було із становища хвилястої теорії неможливе. Отже обидві теорії, електромагнетична хвиляста теорія світла і теорія світляних квантів Планка-Айнштайна є суперниками. Ні одна з них не має переваги, тому, що кожна з них вміє пояснити лише частинув процесів.

Перед білш як чотирма роками (1923) відкрив американський фізик Артур Комптон*) явище, яке можна пояснити тільки із становища теорії квантів. Винахід цей став новим експериментальним доказом цієї теорії.

На чому основане явище Комптона? — Коли соняшне світло падає на білу стіну, вона видається нам освітленою, вона висилає світло в усіх напрямках простору, себ-то вона розсіває падаюче на неї світло на всі боки. Колиб на стіну падало світло лиш одного коліру инпр. червоне, то вона, оглядаю з усіх боків, видавалась би нам червоною, себ-то колір розсіяного світла згоджується з коліром падаючого (на стіну) світла. А тому, що колір дефініюємо у фізиці при помочі довжини хвилі згадана обставина каже ніщо інше, як те, що падаюче світло має ту саму довжину хвилі, що й розсіяне. Електромагнетична хвиляста теорія пояснює це явище так: У матерії (тут: матеріал стіни) знаходяться елементарні електричні наряди, що мають змогу тремтіти, а саме т. зв. електрони, які наслідком періодично наступаючого „подразнення“ світлом теж починають тремтіти і в цей спосіб емітують світло. А що тремтіння електронів матерії йде в ритмі „дразничної“ хвилі, кіль-

кість горбів (хвилі!), що виходять в одній секунді із електронів, рівняється кількості горбів, що в одній секунді падають на матерію.

Падаючи на матерію, рентгенівські промінї, що різняться від світляних лиш далеко меншою довжиною хвилі, теж розсіваються у всіх напрямках. Досі приймали фізики, що і у сфері цих короткохвилястих промінів є важні ті самі закони, що і при довгохвилястих, в оптичній царині, себ-то, що електромагнетична хвиляста теорія і тут планує вселадно. Тимчасом Комптон доказав для рентгенівських промінів провізоричним експериментом, що довжина хвилі розсіяного світла не є та сама, що довжина хвилі первісного світла, себ-то світла, падаючого на розсіваюче середовище. Приказавши це до звичайних світляних промінів значило би, що, коли на стіну падає синє світло, ми бачимо її червоною. Майже рівночасно (1923), однак незалежно від експериментів Комптона, подав відомий пірієський фізик Дебай*) теорію цього явища, теорію, якої рахункові нисліди покриваються з досвідами Комптона. Ця теорія завдячує свій успіх лиш прикладенню теорії квантів Планка і, маючи експериментальний ґрунт, є тривкою піддержкою для нової теорії світла.

У Німеччині перевели цілу низку проб для доказання явища Комптона. Фізикальні інститути університетів у Бонні і Мюнхені, фізикально-технічне Державне Заведення в Берліні і інститут фізикальних основ медицини в Франкфурті над Майном має спеціальні апарати, які дають змогу в короткій пропорційно об'єктивний доказ твердження Дебая. А саме поміри, зроблені у згаданих інститутах, показали, що довжина хвилі росте з побільшенням кута, що його розсіяний промінь займає з первісним падаючим промінням. А проте побільшення довжини хвилі означає зменшення енергії. Тимчасом закон збереження енергії каже, що „зничена“ енергія мусить в якийнебудь постаті знов з'явитись. І дійсно ця енергія являється як кінетична енергія таким робом, що частина енергії квантів первісних промінів зуживається на „удар“ для електронів розсіваючого тіла. Отже електрони розсіваючої матерії одержують кінетичну енергію. Поміри доказали далі, що чим коротші були первісні рентгенівські промінї, тим більше енергії первісних промінів зуживається на кінетичну енергію електронів (матерії), тим менше в енергію проміньована (розсіяна промінь). З міновання (розсіяних промінів) погляду теорії квантів цей процес треба уявити собі так, що первісний квант енергії (квант світла, падаю-

*) Phys. Rev. 21, 483; Phil. Mag. 45, 592.

*) Physikal. Zeitschr 24, 161

систу конференції, прийшов при-
татися з нами, галичанами, грот.
Матвій Яворський. Він тепер на три-
місячній відпустці, бо кінчить пи-
сати перший том твору „Револуція
в Україні“. Почав від найдавніших
часів, а закінчив його виступами
Драгоманова. Двадцять аркушів
друку вже викладено. Другий том
вже майже готовий.

В часі конференції бачили ми ще
багато інших галицьких українців,
які тут працюють. Випитували про
своє життя і діло. На загал, вони із
своїх праць та подолання вдоволені.

Цялий ранок дня 4-го червня був
в українському держ. видавництві,
а в українських держ. орудок на-
лежав доручених чимало орудок на-
лежав, галицьких письменників, які
друкують тут свої твори. Закупив я
еще книжок і в годині третьої був
в спільному обіді книж та одес-
ні в готелі „Асторія“.

Складав візити урядовим чинни-
кам, ком. Кришницьким. Приходило-
ся і Ряткові. Цілу попрацював в
польському консулаті, дякую за не-
звичайну ввічливість трьом секретар-
ям Наркомосу, Дутлову, Ерстону-
сові і Баданові. Який не останній два,
що телефонічно зарезервували для
мене місце у вагоні, а мусів би че-
кати день, або два на поворот, бо
тепер рух по залізницях сильніший
і у вагонах, що йдуть з Москви, за-
ймається небагато вільних місць.

Переїжджу візником Харків та мо-
жу ствердити, що тут іде великий
ідеальний рух. Як мене інформу-
ють з міліярдового кредиту, призна-
ченого на будівлі по усіх радян-
ських республіках, поверхнів мілі-
ярда міста Харків. Столиця радян-
ської влади потребує найбільше
приміщення, бо населення, в порів-
нянні з передвоєнним, зросло удвоє.
Сьогодні числить Харків поверх
чотириста тисяч мешканців. Ще в
тому році лічилось величезна бу-
дівля, призначена для приміщення
усіх державних властей, порозки-
даних тепер по цілмі Харкові.

В годині шестій я вже на двірці.
В останнє бачуся тут з Грицем Ко-
саком, з молодим Овчинниковим, си-
ном посла о. Степана, з його моло-
дешкою дружиною з роду Сінгалев-
ських і з урядником банку Север.
Наврівським. Велика похвала
діду. Від пані Овчинникової ді-
стаю писмо для п. Федорцевої, що
вже тоді прибула до Києва, щоб
взяти участь у драматичних висту-
пах „Березіла“.

З ударом години самої поїзд від-
ходить у напрямі у Київ. Прощаюся
із знайомими, гляджу ще довгий
час в вікна та пригадуюся панора-
мі Харкова. Бачив я вперше Харків
в 1903 році по святі відселення в
Подаві пам'ятника Котляревського.

ого на матерію) влучає свободний
електрон розсіюючого тіла і завдає
поціленому електрону при добу-
ванні кванту розсіюючого світла „у-
дар“. Що дійсно такі „ударені“ е-
лектрони існують, доказав Віль-
сон (1908).

Принципове значіння явища Комп-
тона є в повній згоді з обчислення-
ми Дебая, оснований на теорії
квантів, з експериментом Комптона.
Але явище Комптона має значіння
але лише для теоретичної фізики,
але А для чисто практичних цілей.
Одною з найважливіших царин, де
кожна прикласти рентгенівське про-
міння є рентгенотерапія. Нарости
на поверхні і в нутрі людського тіла
діають під впливом рентгенів-
ських промінів. Рентгенівські про-
мінні діляють незвичайно сильно на
клетки організму. Однак теорії
суперечаться нині зі собою над
тим, у чому саме лежить процес ни-
щення клітин через рентгенування.
Одно лише є майже певне, що не
рентгенівські проміння, а лиш елек-
тронні матерії, добуті при абсорпції
і прискоренні, дають біологічний
ефект. Велике біологічне ділення
дає коротких рентгенівських про-
міннів було досі незрозумілим, тому,
що наслідком сильною проникливо-
сті цих промінів лиш дуже мала
частина була абсорбована тканинами
тіла. Комптоно-Дебаєва теорія дає
нові вигоди для розяснення цих

Приїхав я тоді відвілати мою острів
з роду Качалів, видану за Імж. Тре-
сінком. Харків був тоді наскрізь ро-
сійським містом. Українське слово
чув тоді тільки в домі Христі Аль-
чевської і в проф. Сумцова. Сьогодні
почуєш всюди українську мову, бо
тут столиця української, радян-
ської влади. Часи зміняються.

Зелені в Харкові багато та не до-
стає тут ріки, такої гарної та велич-
ної, як наш Дніпро в столиці укра-
їнської Академії Наук, у нашій чу-
довній Київі.

(Кінець буде.) Кирило Студинський.

Кооперативи! Читай! Зголошуйтеся в члени нового Краєвого Т-ва „Ощадність“ у Львові, Ринок ч. 10. I. пов.

З нузи польських „учених“.

Краківські професори університету в ролі заступників шовіністів.

Пишуть нам:
Професор нової історії краків-
ського університету Вацлав Собе-
ський видав три томи історії Поль-
щі п. з. „Dzieje Polski“ (Варшава).
Написана вона легко, патріотично,
але з великою ненавистю до всьо-
го, що польське. Вибраємо дещо
з III тому (Dzieje Polski — Dzieje
ostatnich dwu pokoleń, Warszawa 1925),
що відноситься до нас.

І так: „Naród holendrów choc nie
wielki liczbą, wazy czasem więcej niż
wielomiljonowy „ukraiński“ (стор. 54).
Прусакі від 1900 р. почали „z szcze-
gólnym umiłowaniem hołubić i pielę-
gnować nazwę „Ukraiński“. W konsu-
lacie niemieckim we Lwowie było tajne
biuro „Ostmarkverein“, które
subsydowało gazetę ukraińską „Dziś“
(стор. 103). Дальше довідуємося,
що Підляшє і Холмщина — то чи-
сто польські землі, куди спрово-
джені в часі війни зі Східної Гали-
чини агітатори списували населення
і закладали українські школи, а
„lud ich wypędzał i polskie szkoły
utrzymywał“, хоч прусакі за це на-
кладали на села контрибуцію (стор.
183). — В Бересті при заключу-
ванні миру (9. II. 1918) „ową Ukra-
inę“ przedstawiał eksfeldwebel austriacki
Sewruk! (стор. 186). — В ли-
стопаді 1918 р. українцям у Львові
помагали німці, а у львівських боях
„nawet dzieci rusinów zagrabaly się
do polskich grup“; по українським
виході зі Львова 23. XI. 1918 укра-
їнські „дезертири“ грабували жидів

процесів. Коли рентгенівські про-
мінні мандрують через людське тіло,
вони там розсіваються. Отже маємо
явище Комптона. Наслідком про-
довження хвилі розсіюючих промінів
у порівнянні з первісними проміння-
ми маємо в тканині збільшення аб-
сорпції, тому, що промінні зі збіль-
шеною довжиною хвилі є менше
проникливі. Збільшена абсорпція
рівняється більшому накопиченню
енергії, отже сильнішому біоло-
гічному діянню. А взявши на увагу,
що електрони викликають імовірно
біологічне ділення, треба сподіва-
тись сильнішого нищення клітин
короткими хвилями, тому, що ця
частина всієї енергії, яка переміню-
ється в кінетичну енергію електро-
нів, росте із зменшенням довжини
хвилі первісних промінів. Висліди
вимірів вказують, що 25 до 30 від-
сотків усієї розсіюючої енергії пере-
ходить у кінетичну енергію електро-
нів. Ця частина зростає при гамма-
промінних радіом до 50 відсотків,
чим пояснюється велике біологіч-
не ділення препаратів радіом.
Зібравши все разом, можемо ска-
зати, що явище Комптона є одним
з найважливіших відкриттів модерної
фізики і хто знає, чи не зробить в
одній ділянці фізики: в оптиці, та-
кого самого перевороту, який ви-
дкнала свого часу теорія релятив-
ності Айнштейна в усіх фізичі.
Бонн.

ський експерт, а „wśród 1500 areszto-
wanych rabazów 60 proc. przypada na
ludzi wyznania grecko-katolickiego“
(стор. 207).

Це є тільки найголовніші „мудро-
щі“ польського „вченого“, бо ви-
писувати все — на те требаб напи-
сати цілу книжку. А треба знати,
що проф. В. Собеський був (і є)
членом комісії для „ruskiego“ уні-
верситету в Кракові. Гарний член —
нічого й казати!

Другий польський „учений“ з Кра-
кова, Владислав Смоленський, на-
писав „Historje Polski dla szkoły
powszechniej“. Перед нами II. видан-
ня. Смоленський каже, що „pod
względem ilościowym Pałacy zajmują
wśród narodów europejskich miejsce —
szóste, wyprzedzeni są przez Rosjan,
Niemców, Anglików, Francuzów i Wło-
chów“, a „ziemie polskie obejmują
około miliona km² z północny grani-
cą z morzem Bałtyckim, z południa
z Karpatami i z morzem Czarnym,
na wschodzie sięgają po Dniepr
i Dzwinę, na zachodzie opierają się
o góry Sudeckie i rzekę Odrę (стор. 8).

Третій польський „учений“ і про-
фесор краківського університету,
славіст К. Нітш, написав „науково-
філологічну“ розвідку про нашу
національну назву. Про це були
вже основні статті д. М. Вовкунця
в „Ділі“. Згадаймо тільки, що проф.
Нітш — куратор „Української Студ-
ентської Громади“ в Кракові.

Такі світові польської науки ви-
ховують і немале число нашої мо-
лоді, що студіює тепер у Кракові.
Можна собі уявити, як такі педа-
гоги ставляться до української мо-
лоді, коли в друкованих творах, до
того призначених для широкого
загалу, висказують такі „високо-
наукові“ погляди про наш нарід
і наші еманіпаційні змагання, що
до живого образують кожного
члена української нації. Сумно за
польську науку, що сумніша за кра-
ківську „Alm-y Mater“, що слави-
лася ще донедавна об'єктивністю
і справедливостю до всіх, а тепер
дійшла до ролі якої-небудь „кreso-
вої вшехніш“.

Виборчі висліди. РОГАТИН.

В однім з попередніх чисел „Діла“ по-
міщено висліди громадських виборів у Ро-
гатині. Вибрано, як відомо, 16 українців
(4 в 4-м колі і 12 у 3-м колі), 16 поляків
і 16 жидів. Вибори відбувалися на основі
компромісу, зазначеного комітетами: укра-
їнським, польським і жидівським з тою
становою, що посадишом (бурмістром)
має бути вибраний поляк, а його заступни-
ком українець. Та ось стався хвіл По-
ляки з жидівським порозуміли і під час ви-
борів старшини міста поставили канди-
датів на бурмістра: поляка, а його за-
ступника жидів. Ось такі жиди аломали
шовіністам. Але дивно диво, що місцеві
українські раїни, між якими є праймаки
і єврейники, голосували за один муж на
ту польсько-жидівську кандидатуру! Не-
вже не стало єврейської ностальгії —
хоч би в останній хвилі — своїх канди-
датів на бурмістра і заступника, та на
своїх тамосувати, щоб болять там заломо-
струвати, що Рогатин українське місто?
Н. Н.

Скликання нової сойм. сесії.

Варшава, 1. серпня 1927.
Для 2. серпня відбудуться наради посоль-
ських клубів над справою скликання но-
вої надзвичайної сесії сойму і сенату.
Марш. Ратай запросив лише представників
польських клубів. Кажуть, що обі палати
будуть скликані на 5. або 6. вересня.

Іменування й пересування.

Варшава, 1. серпня 1927.
Тернопільський воєводою має стати
краківський воєводою п. Моравський, а
воєводою в Кракові має бути заіменова-
ний п. Кванський.
Командантом О. К. у Вільні має стати
генерал Сікорський, бо, як кружляють по-
гоlosки, львівський новоіменований воєво-
да, перед прийняттям свого уряду, дава-
дав усунення ген. Сікорського зі Львова.

Пам'ятайте, що всякі збірники на
нагробник на могилі І. Франка
треба посилати до Центрбанку
(Львів, Ринок ч. 10. I. пов.) на
шадничку книжечку ч. 7910.

НАДІСЛАНЕ.

За надіслане Редакції не відповідає.

Остерігається

перед шоферським талантом п. Ко-
стантина Давидовича, який на
тілках не розуміється на тому ділі, але
не додержує варті на себе обов'язків.

Григорій Терлецький,
власник дібр у Милотичах.

Що діється в Румунії?

Букарест, 1. серпня 1927.
Опозиційна народно-хлопська партія
парастій підняла в цілому країні агітацію
проти удержання ліквідованого стану і
проти репресій пресою цензури.

Отримання 20 більшовиків.

Варшава, 1. серпня 1927.
Аг. Векотія повідомляє з Риги, що 1
більшовицьких газетках появились некро-
логи, які стверджують, що 20 високих
більшовицьких урядовців померло наразі
одного дня. Кажуть, що їм подано отруту
в стравах підчас спільного обіду. На Укра-
їні протекло трох днів на прихаз ГПУ
покаріти смертю 120 людей, а цьому бо-
гато учених.

Вибух Везувія.

Неаполь, 1. серпня 1927.
Діяльність Везувія значно збільшилася.
Дуже багато лави плне тою самою до-
линою, що в падлоїсті мин. року. Шлу-
ни були сильні вибухи вулкану

Всі українські діти до української
школи! Хто минає свою рідну школу
і посилає латину до чужої школи,
той ворог своєї дитини і української
нації!

Біржа.

Гроші.

Банк Польський платив за долара в го-
тіві 88½, Нью Йорк 89½.

Збіжжя.

Пшениця двірська (з 1926 р.) 4350—4450,
онос 33—34, кукурудза нум. 2975—3035
сіно солодке прасоване 750—850, солома
прасована 425—475, гречка 4050—4100,
ріпак озимий 5350—5450, тисик кукур.
52—53, мука кукур. 3475—3575, отруби
жидів 2125—2225, крупи гречані 8400—
8600, вшона 8100—8500, коули ячмінні
66—68, пшчак 66—68.

НОВИНКИ.

— До відома арт.-маларів. Сільсько-хлі-
боробська вистава в Стрию оголошує
конкурс на рисунок (малюнок) виставо-
вого диліжону для експонента. Він має
бути одночасно виставою вітеною афі-
ші 1. нагорода 100 зол., II нагорода 50.
Речинень вислани 15. серпня н. р. на а-
дресу: Польс. Союз Кооператив — Стрий.
Нагороджені рисунки-малюнки стають
власністю „Виставки“, а нагороджені
звернуться на подані адреси. Жорі: ті-
сний виставочний комітет.

— На сільсько-хліб. виставку в Стрию
треба зголошувати експонати до кінця
серпня. Перед відкриттям виставки май-
де II друкований каталог.

— Львівська хроніка. В одному ресто-
рані на вул. Шинтальній підчас забави,
одна з учасниць страдала до себе смер-
тельно з браніння. При цьому найши-
рші документи на праймище Йосифа Дяконя,
шофера, ще йшли — академічній, офіційській
і нашіпорт до Америки. На голованні львів-
ської вулиці, Legionów, після пізньої трап-
ізень часті припадні змагання пали-
цями, ножами, а навіть револьверами. Да-
лі тому побит там якусь жінку, вчора
одного денникара, який вертався з нічної
саушки до хати. Подіяла часто є безсла-
на, дивлячись на розбурхані пристраси.
На Львівом, на Каєларові 20 осіб затро-
лює у неїлю „маларів“ моремени.
Частину з них відвезла до шпиталю. Про-
давець „моремени“ мусів його пілпа-
вати якоюсь отруйною фарбою.

— Рай азотів. Це казали, а головні
неділі, коли навіть ті, що не могли поки-
нути міста, заливають раз у тиждень ха-
ту, щоб вийти за місто. Тоді азотів ма-
ють багато праці, але не нарівають на
неї. Останньої львівської неділі різні на-
віш мешканці, вернувшись до хати, шукали
різних річей: біла, срібла, голландія,
у тризаймих наголіві шезали портфелі
з грошми, а навіть власнікний ресторан,
що був зайнятий на площі Східних Тор-
гів своїми гістьми, після його одні і з
нею трохи гоїтати.

— Протест дентистичних техніків. Для
31. липня н. р. зібрався у Львові масово
на віче дентистичні техніки, щоб запро-
тувати проти нового закону про дян-
тестування проти тисяч людей, що
тистят, яких відбирає тисяч людей, що
жизні із своєї професії, змогу проживати.
— Катастрофи в нещасть. Між Золо-
чівом і Бродими перекинувся автобус і
пригнітив кільках пасажирів; кількох ра-
пінних. — На одній Мінській потонув азот-
ник.

и Орест, Осип, Иван.